

بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزی و اثربخشی نخبگان و نقش تحولی آنان از منظر قرآن

بهزاد بسطامی¹
زینب‌السادات حسینی²

چکیده

از منظر قرآن، جایگاه و قدرت تأثیرگذاری نخبگان در تحول جامعه، دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای است. رشد و تحول هر جامعه‌ای تابعی از اراده نخبگان و همسویی آنان بر مبنای ارزشهای جامعه است و در فرایند جهانی شدن، علاوه بر بهره‌گیری از فرصتها، می‌تواند تهدیدها را به فرصت تبدیل کند. **هدف:** هدف مقاله به مؤلفه‌های برگزیدگی و انگیزی نخبگان از منظر قرآن، شیوه‌های تقویت و اثربخشی آنان و نقش تحولی آنان بود. **روش:** با استفاده از روش «تحلیل محتوا» و بهره‌گیری از آیات و استخراج گزاره‌های مرتبط در حوزه نخبگی، همچنین تجزیه و تحلیل آنها و طبقه‌بندی موضوعات استخراج‌شده، مؤلفه‌های مدنظر به دست آمد. **یافته‌ها:** مؤلفه‌های برگزیدگی نخبگان در سه حیطه بینشی، گرایشی و منشی و شیوه‌های توانمندسازی در دو بخش تقویت و ارتقا به دست آمد. از دیگر یافته‌ها، اثربخشی نخبگان در ایجاد جامعه مطلوب و تحول‌گراست که در دو مرحله بسترسازی و زیرساخت و مرحله تثبیت و پایداری ارزیابی شد. از دیگر نتایج ارتباط دوسویه میان گزاره‌های نخبگی برای رشد و تحول بود.

واژگان کلیدی: نخبه، جامعه، رشد، تحول، اثربخشی.

دریافت مقاله: 97/10/16؛ تصویب نهایی: 98/04/14.

1. دکتری علوم قرآن و حدیث، استادیار، گروه معارف، دانشکده پزشکی، ایلام بانک‌جناب دانشگاه علوم پزشکی ایلام (نویسنده مسئول) / نشانی: ایلام، بانک‌جناب، بلوار پژوهش، پردیس دانشگاه علوم پزشکی ایران / شماره: 0843-2227134 / Email: behzad.bastami @ yahoo.com
2. دکتری علوم قرآن و حدیث، دانشگاه مازندران، دانشیار دانشکده الهیات دانشگاه مازندران.

الف) مقدمه

بسترسازی و فراهم کردن شرایط مطلوب در جامعه اسلامی برای پرورش فکر و اندیشه و نخبه‌پروری، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است و پیشرفت همه‌جانبه یک ملت، با ظهور نخبگان در عرصه‌های مختلف علمی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی پیوند ناگسستنی دارد. «جامعه توسعه‌یافته، جامعه‌ای است که بتواند نخبه‌های خلاق تربیت کرده و آنان را در خدمت برنامه‌ریزی و مدیریت کشور قرار دهد» (ناظری، 1392: 259)

از آموزه‌های دینی برمی‌آید که نقش کلیدی نخبگان در دگرگونی جامعه و راهبری مردم، بی‌بدیل است و جریانهای اجتماعی - سیاسی در جامعه، بستگی به اراده نخبگان و گرایشهای فکری و اعتقادی آنان دارد؛ آنجا که جهنمیان سبب گمراهی خود را پیروی از بزرگان خود می‌دانند: «و می‌گویند: پروردگارا! ما از سران و بزرگان خود اطاعت کردیم و ما را گمراه ساختند!» (احزاب: 67). بنا به مأموریت قرآن در هدایت و رشد تکاملی بشر از طرفی و پیوند سرنوشت اقوام و ملتها به رویکرد و نقش نخبگان در جامعه از طرف دیگر، قرآن که فرجام جوامع و ملتها را در شکل اجتماعی آن و دین‌مداری انسانها را در شکل فردی آن با حساسیت ویژه‌ای دنبال می‌کند، به قطع و یقین در این مقوله با سازوکار خاصی موضوع نخبگی را بیان کرده است. به عبارتی؛ هر آنچه در ارتباط با هدایت انسان قابل طرح باشد، در قرآن بدان توجه شده است: «و ما این کتاب را بر تو نازل کردیم که بیانگر همه چیز و مایه هدایت و رحمت و بشارت برای مسلمانان است» (نحل: 89). هیچ موضوعی نیست که مردم و جامعه از لحاظ دینی به آن نیاز داشته باشند و در قرآن یا توسط پیامبر(ص) و جانشینانش بیان یا به اجماع امت واگذار نشده باشد و حکم همه اینها از قرآن استفاده می‌شود. (طبرسی، 1372، ج 6: 586)

این مقاله می‌کوشد با بهره‌گیری از روش «تحلیل محتوای کیفی» که روشی مناسب برای تحقیق و فهم متون اسلامی است و نتایج آن نیز قابلیت اثبات شدن را دارند، ضمن بررسی موضوعات پیرامون نخبگی و استخراج مؤلفه‌های «برگزیدگی»، «رشد و شکوفایی» و «تربخشی» نخبگان را در حوزه اجتماعی، از نظر قرآن و اکاوی و ارتباط میان آنها را برای ایجاد جامعه مطلوب بررسی کند.

ب) پیشینه پژوهش

هرچند نخبه‌گرایی¹ از قرن 17 میلادی برای کالاهای مرغوب به کار رفته و بعدها برای اشاره به گروههای اجتماعی برتر مانند واحدهای نظامی ضربتی یا سلسله مراتب عالی‌تر اشرافیت کاربرد بیشتری یافت (ترابی،

1. Elitism

365 \blacklozenge بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ...

1388:70) و از آن پس، این جریان به شکل فزاینده‌ای رشد و توسعه پیدا کرد؛ اما در حوزه دین، پژوهش‌های وسیعی در این خصوص انجام نشده است. با این وصف، برای آشنایی، به چند نمونه از پژوهش‌های انجام شده اشاره می‌شود.

ایزدی (1376) در تطبیق مکتب نخبه‌گرایی و بحث خواص، خواص را متغیر اصلی تحولات اجتماعی می‌داند. از منظر او، «گرچه عوام به عنوان قلب تپنده و موتور حرکت تحول اجتماعی حائز اهمیت‌اند، اما در مقایسه با خواص، به عنوان عامل وابسته عمل می‌کنند و در مجموعه متغیرهای تحولات اجتماعی به عنوان متغیر درجه دوم و تابعی از متغیر اصلی، یعنی خواص تحلیل می‌شوند» (ایزدی، 1376:73).

آراسته و محمودی راد (1384) برای شناسایی ویژگی‌ها و رشد نخبگان، ویژگی نخبگان را در قالب جدولهایی شامل خصیصه، توصیف کلی و نشانگرها و پرورش را شامل کیفیت یادگیری در کشف دانش، حفظ درازمدت دانش، ایجاد ارتباط میان دانش قدیم و جدید، کشف دانش جدید، حل مسئله، انتقال دانش و علاقه به یادگیری ارزیابی می‌کنند.

مشایخی (1387) در کتاب شیوه نخبگی، ضمن ارائه تعاریف نخبه از منظر لغت‌شناسان، با ذکر آیاتی از قرآن کریم، نخبگان را معرفی کرده، گروه‌هایی همچون: مسلمین، مؤمنین، متقین، شاکرین، عبدالرحمان، مطیعین و مخلصین را مظهری از نخبگان دانسته است.

بنابر این، هر چند در حوزه نخبگان، پژوهش‌های مختلفی انجام شده است، اما با توجه به نقش هدایتی قرآن و نقش راهبردی نخبگان در این امر، از منظر آموزه‌های دینی تحقیقی در خصوص شاخصه‌های برگزیدگی، شیوه‌های تقویت از منظر قرآن و اثربخشی آنان در جامعه، پژوهشی صورت نگرفته است.

ج) چارچوب نظری پژوهش گام‌های علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

با توجه به معنای لغوی نخبه، شاخصه‌هایی در قرآن وجود دارد که می‌توان از آنها به عنوان ویژگی‌های نخبگان یاد کرد. بنا بر سنت قطعی قرآن، کسانی که تلاش خود را برای رضایتمندی خداوند و اصلاح جامعه معطوف می‌دارند، از سوی خداوند به شیوه‌های گوناگون تقویت و حمایت خواهند شد؛ که در این پژوهش و در جدول تحلیل محتوا، از آن به شیوه‌های انگیزشی تعبیر شده است. از اصول بنیادین نخبگان مذکور نظر قرآن، اثربخشی آنان در جامعه به واسطه نفوذ و قدرتشان است. به عبارتی؛ یکی از شاخصه‌های اصلی نخبگان از منظر قرآن، نقش تحولی آنان در جامعه است. از منظر قرآن، متناظر هر ویژگی و موهبت، مسئولیتی در نظر گرفته شده است که از آن به اثربخشی نخبه در جامعه تعبیر می‌شود و در جدول تحلیل

محتوا با عنوان «اثربخشی» ذکر شده است. در واقع؛ ویژگی‌ها، شیوه‌های انگیزشی و اثربخشی نخبگان در قرآن وجود دارند و باید با توجه به روش تحلیل محتوا از آیات متناسب، استخراج شوند.

د) روش پژوهش

در این پژوهش به روش «تحلیل محتوا» و با توجه به مفهوم نخبگی، آیات متناسب با این حوزه، انتخاب و در جدول تحلیل محتوا قرار داده شده؛ سپس با توجه به اهداف کلی پژوهش، مؤلفه‌های برگزیدگی، شیوه‌های انگیزشی و اثربخشی نخبگان از آیات استخراج و با کدگذاری مؤلفه‌ها، دسته‌بندی و مقوله‌بندی می‌شوند و با توجه به مقوله‌ها، مؤلفه‌های تحول‌ساز نخبگان در جامعه به دست می‌آید.

«روش تحلیل محتوا، روش معناشناسی یا روش علمی تحلیل محتوای متن است و به محقق کمک می‌کند تا اجزای پیام را تشخیص داده و با استخراج و مقوله‌بندی آنها، ادراک کلیت موضوع تحقیق را ممکن سازد» (عقداپی، 1393: 103). پژوهش حاضر با توجه به مزیت‌های این روش در استخراج مفاهیم از متون دینی از آن استفاده کرده است. با عنایت به مفهوم لغوی نخبه و تعریف مد نظر قرآن و نظر محققان این حوزه، آیاتی که به عنوان نمونه‌گیری انتخاب شده، شامل ذکر هر نوع موهبت و عنایت ویژه خداوند، تکریم و ترفیع درجه و منزلت و جایگاه، برگزیدگی و انتخاب و برتری در آنهاست. در مرحله بعد، با توجه به سؤالات و اهداف پژوهش، شاخصه‌های برگزیدگی، شیوه‌های تقویت، معیارهای معرفی و اثربخشی نخبگان در جامعه ارزیابی شده است. بر اساس روش تحلیل محتوا، پس از کدگذاری و دسته‌بندی داده‌ها و مشخص شدن نقاط تمرکز، مقوله‌های مد نظر استخراج و هر یک از مؤلفه‌های آنها جداگانه شرح و توضیح داده شدند و در نهایت برای اعتبارسنجی یافته‌ها، آنها را در جدول فراوانی گذاشته، پس از رسم نمودارها و بر اساس درصد فراوانی، به تحلیل یافته‌ها پرداخته شد.

ه) معناشناسی نخبه

1. معنای لغوی

واژه نخبه، عربی و از ریشه نخب به معنای: جدا کردن و برگزیدن، جدا و گزین شده است. «انتخاب» هم از همین ریشه است (مهمی، 1377: 25). از دیگر معانی آن می‌توان به اختیار کردن اشاره کرد (رکن: ابن اثیر جزری، 1367، ج 5: 31). معادل آن در زبان لاتین، الیت¹ و از کلمه لاتینی الگیره¹ به معنای برگزیده گرفته شده است. در

367 \blacklozenge بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ...

زبان فارسی، برگزیده، زبده، سرآمد و تراز اول مترادف نخبه‌اند. نخبه، برگزیده از هر چیزی، انتخاب شده، مختار، بهتر، هر چیز خوب و برگزیده، زبده، گزیده و گزین و جمع آن نخب است. (دهخدا، 1377، ج 14: 2376؛ خلف تبریزی، بی تا: 441)

بنا بر معانی ذکر شده، در مجموع می‌توان از دو عنصر «برگزیدگی» و «همتا بودن» به عنوان شاخصه‌های اصلی معنای لغوی نخبه نام برد. (صدری و همکاران، 1378: 769)

2. معنای اصطلاحی

نخبگان، اشخاص و گروههایی‌اند که در نتیجه قدرت به دست آمده و تأثیری که به جای می‌گذارند، یا با تصمیماتی که اتخاذ می‌کنند، یا ایده‌ها، احساسات و هیجاناتی که به وجود می‌آورند، در کنش تاریخی جامعه‌ای مؤثر واقع می‌شوند. این تعریف، نسبتاً با عموم نخبگان مصطلح در جامعه‌شناسی معاصر مطابقت دارد (روشه، 1370: 153). برخی نیز نخبگان را متفکرانی می‌دانند که قادر به حل مسائل غیر معمول‌اند: «نخبگان، متفکران خلاق و نوآورانند که قادر به در نظر گرفتن رویکردهای گوناگون در حل مسئله و عملی ساختن راه‌حلهای غیر معمول و نوآورانه جهت حل مسائل می‌باشند». (زلفی گل، 1383: 24-26)

از منظر دین، تعریفی متفاوت از آنچه در بین صاحب‌نظران معمول است، بیان شده است: «انسانهای عادی و معمولی که آئینه فطرت خویش را با زنگار هوا و هوس کدر نکرده‌اند و دیده حق بین آنها باز است، حقایق را می‌نگرند و از گردنه‌های صعب‌العبور کمال گذشته و راه یافتگان در مسیر حق شده‌اند. از عوالم ماده تنها به عنوان رسیدن به مقصد استفاده کرده‌اند و دنیا را وسیله‌ای پنداشتند نه هدف. می‌توانیم بگوییم اینها هم نخبگان واقعی بشریت‌اند» (مشایخی، 1387: 20). مشایخی یکی از خصایص بارز و راهبردی نخبگان را در قرآن، «انتخاب احسن» و «به‌گزینی» در سبک زندگی خویش می‌داند: «یکی از ویژگی‌ها و خصایص انسان، انتخاب است. نخبه آن است که در همه انتخابها، خوب آن را انتخاب و از اشیای بی‌ارزش و درهم و برهم و مغشوش و افکار الحادی و ضد حقیقت اجتناب نماید. خداوند نخبگان خود را در قرآن چنین معرفی می‌کند: «گفتار چه کسی بهتر از آن کس که دعوت به سوی خدا می‌کند و عمل صالح انجام می‌دهد و می‌گوید: من از مسلمین هستم» (صلت: 33). (همان: 21)

(و) جدول تحلیل محتوا

جدول 1: تحلیل محتوای آیات قرآن در حوزه نخبگی

کد	اثر بخشی	انتگیزی	برگزیدگی	آیه	
A1	استحکام بخشی	برتری بر دیگران - پاداش	مجاهدت	نسا: 95	1
A2	اصلاح جامعه	ترقیه درجه	سعی و پشتکار	احقاف: 19	2
A3	نفی شرک	پیشوا	شجاعت	اسرا: 2	3
A4	اصلاح جامعه	فهم، حکم و داوری، علم، قدرت	سعی و پشتکار	انبیا: 79	4
A5	استحکام بخشی	علم نافع	بازگشت کننده به سمت خدا	انبیا: 80	5
A6	شایسته سالاری	علم، برتری	شکرگزار	نمل: 15	6
A7	شکرگزاری	حکمت	استمدادطلبی	لقمان: 12	7
A8	پیروی از الگوهای صحیح	پیشوا	صبر	سجده: 24	8
A9	حفظ حدود الهی	همنشینی با پیامبران، صدیقان، شهدا و صالحین	اطاعت و بندگی	نسا: 69	9
A10	حفظ حدود الهی - استحکام بخشی	فضل - رحمت	طاعت و بندگی	نسا: 175	10
A11	استحکام بخشی	فضل - رحمت	شادمانی و نشاط	یونس: 58	11
A12	شکرگزاری	فضل الهی	علم و دانش	نمل: 40	12
A13	اصلاحگر	برگزیدگی	سبقت در کار خیر	فاطر: 32	13
A14	پیروی از الگوهای صحیح - تذکر و یادآوری	هدایت	طاعت و بندگی	انعام: 90	14
A15	پیروی از الگوهای صحیح - تذکر و یادآوری	خلوص - برگزیدگی	قدرت - قوه تشخیص صحیح	ص: 45-47	15
A16	رشد و تعالی زنان	برگزیدگی - پاکی و طهارت - برتری	پاکی و طهارت	آل عمران: 42-43	16
A17	شایسته سالاری	برگزیدگی - فرمانروایی	شجاعت	بقره: 247	17
A18	هدایتگری توسط امام	پیشوا	تحمل مشکلات	بقره: 124	18
A19	استمدادطلبی	برگزیدگی - در زمره صالحان	امید	قلم: 49-50	19
A20	تذکر و یادآوری - حفظ حدود الهی	برگزیدگی - خوشنودی خداوند	وفای به عهد - امر به معروف و نهی از منکر	مریم: 54-55	20
A21	تذکر و یادآوری - اخلاقی مدارای	ترقیه درجه	صداقت در گفتار	مریم: 56-57	21
A22	تذکر و یادآوری - پیروی از الگوهای صحیح	هدایت - برگزیدگی	طاعت و بندگی	مریم: 58	22
A23	روحیه جهادی	برگزیدگی	سعی و پشتکار	حج: 78	23
A24	مدیریت توحیدی	نصرت و پیروزی - فرمانروایی - حکمت - علم	شجاعت - سعی و پشتکار	بقره: 51	24
A25	پیروی از الگوهای صحیح	رحمت - علم	طاعت و بندگی	کهف: 65	25
A26	مدیریت توحیدی - تذکر و یادآوری	استجاب دعا	صبر	انبیا: 84	26
A27	اصلاحگر	استجاب دعا - اصلاح در امور زندگی	پیشی گرفتن در کارهای خیر - استمدادطلبی	انبیا: 90	27

بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ... 369

A28	نجات از بن‌بستها	استجاب دعا	امید	انبیا: 87-88	28
A29	تذکر و یادآوری - مدیریت توحیدی	برگزیدگی - علم - نعمت	توکل	یوسف: 6	29
A30	تذکر و یادآوری	استجاب دعا	صبر - طاعت و بندگی - بازگشت‌کننده	ص: 43-44	30
A31	استحکام بخشی	رحمت الهی	اخلاقی‌مداری - توکل	آل عمران: 159	31
A32	عدالت‌گستری	جان‌شینی خداوند	شجاعت - عدالت‌گستری	ص: 26	32
A33	پیروی از الگوهای صحیح - اصلاحگر	پیشوایی جامعه	طاعت و بندگی	انبیا: 73	33
A34	عبرت و پندآموزی	نصرت الهی - خروج از بن‌بستها	استمدادطلبی - صبر و شکیبایی	انبیا: 76-77	34
A35	استحکام درونی - مدیریت توحیدی	امدادهای غیبی	صبر - تقوا	آل عمران: 125-126	35
A36	تبیین به‌گزینی - مدیریت توحیدی	پاداش بزرگ	نیک رفتار - صبر - تقوا	آل عمران: 172	36
A37	روحیه جهادی - استحکام بخشی	ترفیع درجه - بشارت - خوشنودی	ایمان - جهاد - مهاجرت در راه خدا	توبه: 20-21	37
A38	مدیریت توحیدی - حفظ حدود الهی - هویت بخشی	بشارت	طاعت و بندگی - امر به معروف و نهی از منکر	توبه: 112	38
A39	هویت بخشی	بشارت	سابقه نیکو	یونس: 2	39
A40	نشاط و شادمانی	بشارت الهی	نشاط روحی - تمرکز و آرامش	یونس: 62-64	40
A41	مدیریت توحیدی	بشارت الهی	تواضع - حساسیت به نشانه‌های هستی - صبر - فداکاری	حج: 34-35	41
A42	حفظ حدود الهی	آمرزش - پاداش	طاعت و بندگی	یس: 11	42
A43	نفی شرک - هویت بخشی	بشارت الهی - هدایت	پرهیز از عبادت طاغوت - بازگشت‌کننده به سمت خدا - به‌گزینی	زمر: 17-18	43
A44	اصلاحگر	محبوبیت	عمل صالح	مریم: 96	44
A45	شایسته‌سالاری	امکان دادن و قدرت - بهره‌مندی از رحمت الهی	مهارت - امانت‌داری	یوسف: 55-56	45
A46	هدایت و راهبری - اصلاحگر	در زمره صالحان	امر به معروف و نهی از منکر - پیشی گرفتن در کارهای خیر	آل عمران: 114	46
A47	عدالت‌گستری - حفظ حدود الهی	حکومت و فرمانروایی - حکمت - داوری صحیح	بازگشت‌کننده به سمت خدا	ص: 20	47
A48	عدالت‌گستری	امکان و قدرت - الهامات الهی	فداکاری	کهف: 83-84	48
A49	به‌گزینی	پاداشی بهتر	عمل نیکوتر	یونس: 26	49
A50	به‌گزینی	پاداش نیک در دنیا	عمل نیکوتر - تقوای الهی	نحل: 30	50
A51	به‌گزینی	پاداش نیک در دنیا	عمل نیکوتر - صبر - تقوا	زمر: 10	51
A52	به‌گزینی	دوستی و محبت	عمل بهتر	بقره: 195	52
A53	مدیریت توحیدی - استحکام بخشی	ترفیع درجه	ایمان - مهاجرت در راه خدا	توبه: 20	53
A54	اصلاحگر	ترفیع درجه	وقت‌شناسی	حدید: 10	54
A55	مدیریت توحیدی	استجاب دعا	تفکر - پیوستگی و مداومت در کار	آل عمران: 191	55
A56	حفظ حدود الهی	امکان دادن و قدرت	تفکر	جاثیه: 13	56

1. اعتبارسنجی

از آنجا که در کدگذاری به لحاظ برداشتهای متفاوت ذهنی از مفاهیم، احتمال خطا وجود دارد، برای اعتبارسنجی پژوهش، کدگذاری توسط پژوهشگران دیگر (A و B) نیز انجام، سپس با کدگذاری پژوهش توسط ضریب کاپا مقایسه و شدت توافق پژوهش محاسبه می‌شود. اعتبار در پژوهش کیفی، به میزانی که محقق توانسته است پدیده مورد مطالعه یا متغیرهای مربوط به آن را بررسی و بیان کند، اشاره دارد. میزان پایایی بین کدگذاران، مشخص‌کننده کیفیت پژوهش انجام‌شده است. برای میزان پایایی، از فرمول ضریب کاپای کوهن (K) استفاده می‌شود:

$$k = \frac{p_0 - p_e}{1 - p_e}$$

در این فرمول، P_0 نسبت واحدهایی است که درباره آنها توافق وجود دارد، و P_e نسبت واحدهایی است که احتمال توافق تصادفی وجود داشته باشد. ضریب کاپا بسته به درجه توافق، بین صفر و یک متغیر است؛ مقادیر نزدیک به یک، نشانگر شدت توافق و بالا بودن کیفیت پژوهش و مقادیر نزدیک به صفر، نشانگر ضعیف بودن توافق و در نتیجه، ضعیف بودن روش تحقیق است. همچنین مقادیر منفی، نشانگر این است که تعداد توافقات در کدگذاری‌ها کمتر از تعداد توافقات تصادفی احتمالی است.

لندیس و کخ¹ (1997) سطوح متفاوت ضریب کاپا را به شرح جدول ذیل تقسیم‌بندی کرده‌اند:

شدت توافق	ضریب کاپا
ضعیف	کوچک‌تر از 0,00
نسبتاً ضعیف	بین 0,01 تا 0,20
متوسط	بین 0,21 تا 0,40
نسبتاً زیاد	بین 0,41 تا 0,60
زیاد	بین 0,61 تا 0,80
تقریباً کامل	بین 0,81 تا 1,00

در این پژوهش پس از کدگذاری توسط دو محقق A و B و قرار دادن در فرمول ضریب کاپا، اعتبارسنجی به شرح ذیل به دست آمد:

371 \diamond بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ...

جدول 2: اعتبارسنجی کدگذاری‌ها

متغیرهای موجود	A		B		میانگین B و A	شدت توافق	میانگین کل	شدت توافق کل
	ضریب کاپا	شدت توافق	ضریب کاپا	شدت توافق				
برگزیدگی	0,75	زیاد	0,85	تقریباً کامل	0,80	زیاد	0,78	زیاد
	0,83	تقریباً کامل	0,90	تقریباً کامل	0,86	تقریباً کامل		
	0,69	زیاد	0,72	زیاد	0,70	زیاد		

همان‌گونه که مشاهده می‌شود پس از محاسبه ضریب کاپا برای سه مقوله برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی، در کدگذاری‌های A و B و محاسبه میانگین آنها، مشخص شد مقوله انگیزشی با میانگین 0,86 و شدت توافق «تقریباً کامل» از دو مقوله دیگر بیشتر بوده و مقوله اثربخشی با میانگین 0,70 و شدت توافق «زیاد»، کمترین شدت توافق را داشته است. همچنین پس از محاسبه میانگین کل ضریب کاپا مشخص شد که این میانگین 0,78 بوده و شدت توافق آن نیز «زیاد» است.

2. برجستگی‌ها و خصوصیات

پس از استخراج ویژگی‌های نخبگان از جدول تحلیل محتوا و ملاحظه تفاوت‌های آنها در ماهیت و کاربرد، این نتیجه به دست آمد که بعضی از این برجستگی‌ها در یک حوزه واحد به نام حیطه بینشی قرار گرفته و بعضی، ناظر به توانمندی‌ها و مهارت‌های ویژه نخبه در زندگی بوده و به واسطه آن توانمندی‌ها نخبه در جهت رشد و تعالی حرکت کرده و در دشواری‌ها و ناملايمات با بهره‌گیری از این خصیصه‌ها، راه برون‌رفت از بن‌بستها را برای خود هموار کرده است. ویژگی‌هایی که نخبه را در شرایط حساس و دشوار مساعدت کرده، در یک حوزه واحد به نام حیطه گرایشی می‌توان دسته‌بندی کرد. اما برخی دیگر از ویژگی‌ها ناظر به رفتار عملی و کارکرد نخبه در عرصه میدانی است. در واقع؛ شناسایی نخبه در جامعه به واسطه این ویژگی‌ها صورت پذیرفته که با عنوان حیطه منشی مشخص شده است.

جدول 3: مؤلفه‌های برگزیدگی نخبگان از منظر قرآن

مقوله‌بندی	نقاط تمرکز	دسته‌بندی کدها	
حیطه بینشی	استمدادطلبی از خداوند	A7+A27+A34	1
	تفکر روشمند	A55+A56	2
	علم و دانش	A12	3
	قوه تشخیص صحیح	A15	4
	پاکی و طهارت	A16	5
	میرا از هرگونه شرک و ظلم	A43	6
	حساسیت و تأثیرپذیری از آیات	A41	7
حیطه گرایشی	صبر و شکیبایی	A26+A30+A34+A35+A36+A41+A51	8
	تقوای فکری و عملی	A35+A36+A50+A51	9
	بازگشت‌کننده به سمت خدا	A5+A30+A43+A47	10

	تمرکز	A40+A55	11
	توکل و عزم	A29+A31	12
	شادمانی و نشاط	A11+A40	13
	امیدواری	A19+A28	14
	به‌گزینی در انتخاب	A43	15
	شکرگزاری در هر شرایط	A6	16
حیطه بینشی	طاعت و بندگی	A8 A9+ +A10 +A14+ +A22+A25+A30+A33+A42	17
	رفتار نیکوتر	A36+A49+A50+A51+A52	18
	سعی و تلاش	A2+A4+A23+A24	19
	سبقت در کار خیر	A13+A27+A44+A46	20
	شجاعت	A3+A17+A24+A32	21
	اصلاحگر در جامعه	A44+A46+A20	22
	ایثار	A41+A48	23
	روحیه جهادی	A1+A37	24
	مهاجرت در راه خدا	A37+A53	25
	موفقیت در آزمونهای الهی	A18	26
	سابقه نیک	A39	27
	مهارت	A45	28
	وقت‌شناسی و اقدام به موقع	A54	29
	اخلاق‌مداری	A31	30

بر اساس جدول 3، ویژگی‌های برگزیدگی نخبگان در 30 خصوصیت بررسی و در سه حیطه بینشی، گرایشی و منشی به شرح ذیل دسته‌بندی شد.

یک) حیطه بینشی: مجموعه ویژگی‌هایی که مبانی فکری و دیدگاه نخبه را تبیین می‌کنند. قرآن کریم سبب استعجاب دعای پیامبران و برگزیدگان الهی را سبقت در کار خیر و استمداد از خداوند در حالت بیم و امید ذکر می‌کند (نبی: 90). ویژگی‌های ممتاز نخبگان در این حیطه عبارتند از: استمدادطلبی از خداوند، مبراً بودن از هر گونه شرک و ظلم، پاک‌ی و طهارت، حساسیت و تأثیرپذیری از آیات، علم و دانش، تفکر روشمند و قوه تشخیص صحیح.

دو) حیطه گرایشی: مجموعه عواملی که نخبه را در شرایط گوناگون و دشوار یاری داده، موجب عبور از بحرانها و اعتلای به کمالات انسانی می‌شوند. در واقع؛ قوام و استواری عقیده، تابع این مؤلفه‌ها بوده و هر کدام از آنها در جای خود از اهمیت بالایی برخوردارند. حضرت امیر(ع) می‌فرماید: «از کم بودن تعداد، در طریق هدایت وحشت نکنید» (ابن ابی‌الحدید، 1404، ج 10: 261). ویژگی‌های ممتاز نخبگان در این حیطه عبارتند از: تقوای فکری و عملی، صبر و شکیبایی، امیدواری، بازگشت‌کننده به سمت خدا، شکرگزاری در هر شرایط، به‌گزینی در انتخاب، توکل و عزم، تمرکز و شادمانی و نشاط.

373 \blacklozenge بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ...

سه) حیطة منشی: دو حیطة بینشی و گرایشی، زیرساخت حیطة منشی محسوب می‌شوند؛ چون اصل و مبنا در ارزشهای اسلامی، عمل و تلاش در عرصه میدانی است و نظام پاداش و عقاب نیز بر همین موضوع استوار شده است. بر اساس جدول 2، مهم‌ترین ویژگی‌ها در این حیطة، طاعت و بندگی است. اگر نظام جامعه تحت مدیریت توحیدی قرار گیرد و ارکان حکومت طبق قوانین الهی تدبیر شود، به قطع و یقین، خداوند نیز ملزومات شکل‌گیری جامعه مطلوب و آرمانی را برای انسان فراهم می‌کند: «و اگر اهل شهرها و آبادی‌ها ایمان می‌آوردند و تقوا پیشه می‌کردند، برکات آسمان و زمین را بر آنها می‌گشودیم» (اعراف: 96). شرط گشایش برکتهای آسمان و زمین، ایمان و تقواست؛ که منظور از ایمان، اعتقاد به خدا و پیامبران و دوری از شرک و کفر و منظور از تقوا، پرهیز از گناهان و عمل به احکام الهی است. اگر جامعه این دو ویژگی را داشته باشد، جامعه‌ای سعادتمند است و از نعمتهای الهی برخوردار خواهد شد و همه عوامل پیشرفت را در اختیار خواهد داشت. (جعفری، 1376: 157)

ویژگی‌های ممتاز نخبگان در این حیطة عبارتند از: طاعت و بندگی، رفتار نیکوتر، شجاعت، اصلاحگر در جامعه، اصالت و سابقه نیک، روحیه جهادی، سبقت در کار خیر، سعی و تلاش، موفقیت در آزمونهای الهی، مهارت، ایثار، مهاجرت در راه خدا، وقت‌شناسی و اقدام به موقع، اخلاق‌مداری.

3. شاخصه‌های رشددهنده

جدول 4: مؤلفه‌های انگیزشی نخبگان در قرآن

مقوله‌بندی	نقاط تمرکز	دسته‌بندی کدها	
پرویش و تقوی	رحمت و غفران الهی	A10+A11+A12+A25+A29+A31+A42+A45	1
	پادشاهای دنیوی و اخروی	A1+A36+A37+A40+A42+A49+A50+A51	2
	عطای علم و حکمت	A4+A5+A6+A7+A24+A25+A29+A47	3
	برخورداری از زندگی نیکو	A27+A37+A38+A39+A41+A43	4
	استجاب دعا	A26+A27+A28+A30+A55	5
	هدایت در مسیر صحیح	A14+A22+A43	6
	زدودن ناپاکی و ناخالصی	A15+A16	7
	مجوبیت اجتماعی	A44	8
	قدرت تشخیص صحیح	A4	9
	نجات از بحر آنها	A34	10
	امدادهای غیبی	A35	11
ارتقای رتبه	برگزیدگی	A13+A15+A16+A17+A19+A20+A22+A23+A29	12
	امکان دادن و قدرت	A4+A17+A24+A45+A48+A56	13
	ترفع درجه	A2+A21+A32+A37+A53+A54	14
	الگو و پیشوایی	A3+A8+A18+A33	15
	خشنودی و رضایت خداوند	A20+A37+A52	16
	در زمره صالحان	A9+A19+A46	17
	برتری بر دیگران	A1+A6+A16	18
	نصرت و پیروزی در کار	A24+A34	19

نخبگانی که در مسیر صحیح الهی قرار می‌گیرند، از سوی خداوند متعال هدایت و حمایت شده و در بحر آنها و بن‌بستها، راه نجات و خروج را می‌یابند. با توجه به نتایج جدول 4، از 19 مؤلفه استخراج شده می‌توان بر اساس شیوه حمایت از ناحیه خداوند به عنوان عامل جهت‌دهنده برای بالا بردن انگیزه و تقویت روحیه، همچنین دسته‌بندی نقاط تمرکز، می‌توان این مؤلفه‌ها را در دو شیوه به شرح ذیل بیان کرد:

یک) پرورش و تقویت: کسانی که در مسیر حق حرکت کنند، بر اساس وعده خداوند، به شیوه‌های گوناگون حمایت می‌شوند. قرآن، نشان دادن راه رشد و موفقیت را چنین بیان می‌کند: «و آنان که در راه ما (با خلوص نیت) جهاد کنند، قطعاً به راه‌های خود، هدایشان خواهیم کرد و خداوند با نیکوکاران است» (عنکبوت: 69). بر اساس جدول 3، مهم‌ترین شیوه تقویت، رحمت و غفران الهی است و کسی که مشمول رحمت الهی قرار گیرد، پیوسته در مسیر رشد و تعالی قرار گرفته، اثربخشی او در عرصه اجتماعی زیادتر خواهد بود. از دیگر مؤلفه‌های استخراج شده، عطای علم و حکمت از سوی خداوند است (بقره: 269). مهم‌ترین شیوه‌های پرورش و تقویت عبارتند از: رحمت و غفران الهی، عطای علم و حکمت، پادشاهی دنیوی و اخروی، برخورداری از زندگی نیکو، استجاب دعا، نجات از بحر آنها، هدایت در مسیر صحیح غیبی، زدودن ناپاکی و ناخالصی، قدرت تشخیص صحیح، محبوبیت اجتماعی و امدادها غیبی.

دو) ارتقای رتبه: قرآن نه تنها هر گونه حمایت و تقویت برای بندگان برگزیده‌اش را وعده داده، بلکه مقام و منزلت آنان را به مراتب بالا برده و به شیوه‌های متنوع، آنان را فضیلت و برتری بخشیده است. طبق جدول 3، مهم‌ترین مؤلفه در شیوه ارتقا، انتخاب است: «و در راه خدا جهاد کنید و حق جهادش را ادا نمایید! او شما را برگزید و در دین (اسلام) کار سنگین و سختی بر شما قرار ندارد» (حج: 78). روحیه جهادی داشتن و حق جهاد را ادا کردن، وظیفه دشواری است که همگان توان ایفای چنین وظیفه‌ای را ندارند و این مهم فقط از نخبگان دارای همت بلند برمی‌آید. بر اساس نتایج جدول 4، شیوه‌های ارتقا به ترتیب اولویت عبارتند از: انتخاب، ترفیع درجه، امکان دادن و قدرت، برتری بر دیگران، در زمره صالحان قرار گرفتن، الگو و پیشوایی، خشنودی و رضایت، نصرت و پیروزی در کار.

4. نقش تحولی در جامعه

با توجه به نتایج جدول تحلیل محتوا و در نظر گرفتن مراحل تحول در جامعه، می‌توان اثربخشی نخبگان در عرصه تحول جامعه را در دو مرحله متوالی بیان کرد: مرحله اول که ناظر به زمینه‌سازی جامعه مطلوب است، با عنوان «بسترسازی و زیرساخت» و مرحله دوم که ناظر به پایداری جامعه مطلوب است، با عنوان «تثبیت و پایداری». ظهور جامعه مطلوب و ایده‌آل، هم در مرحله ایجاد و هم در مرحله تثبیت و پایداری، نیازمند نقش آفرینی نخبگان در عرصه‌های گوناگون است. «تمدن، حاصل نبوغ و نوآوری است. در اثر تحولات و سیر تکامل جامعه، تمدن پایدار می‌شود» (توین بی، 1376: 154)

375 \diamond بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ...

جدول 5: اثربخشی و کارکرد نخبگان در ایجاد جامعه مطلوب از منظر قرآن

ردیف	دسته بندی کدها	نقاط تمرکز	مقوله بندی
1	A14+A15+A20+A22+A26+A29+A30+A34	عبرت و پندآموزی	بستر سازی و زیر ساخت
2	A2+A4+A13+A27+A33+A44+A46+A54	اصلاحگری	
3	A8+A14+A15+A22+A25+A33	الگومداری در جامعه	
4	A38+A39+A43	هویت بخشی	
5	A19+A28	استمدادطلبی	
6	A7+A12	شکرگزاری	
7	A22+A33	تربیت و نخبه پروری	
8	A3+A43	نفی شرک	
9	A40	نشاط و شادمانی	
10	A46	هدایتگری و راهبری	
11	A24+A26+A29+A35+A36+A38+A38+A41+A53+A55	مدیریت توحیدی	تثبیت و پایداری
12	A1+A5+A10+A11+A31+A35+A37+A53	استحکام درونی	
13	A9+A10+A20+A38+A42+A47+A56	توحیدگرایی	
14	A36+A49+A50+A51+A52	ایجاد فرهنگ به گزینی	
15	A32+A47+A48	عدالت گستری	
16	A6+A17+A45	شایسته گزینی	
17	A23+A37	ایجاد انگیزه و روحیه جهادی	
18	A16	رشد و تعالی یابی	
19	A21	اخلاقی مداری	
20	A17	دانایی و معرفت افزایی	
21	A18	هدایت به واسطه امام	

ایجاد جامعه مطلوب و آرمانی رابطه خیلی نزدیکی با رویکرد نخبگان دارد. بر اساس نتایج جدول 5 می توان اثربخشی و کارکرد نخبگان در جامعه را در دو حوزه به شرح ذیل ترسیم کرد:

یک) بستر سازی جامعه مطلوب: زمینه سازی برای هر تحول و دگرگونی، نیازمند طراحی و ساخت است که بر مبنای رویکرد نخبگان و وحدت رویه در اهداف امکان پذیر است. با توجه به نتایج به دست آمده از جدول 5، یکی از مهم ترین مؤلفه ها، الگومداری در جامعه است که به سبب اثرات تربیتی آن، در قرآن بسیار مورد توجه قرار گرفته و با معرفی الگوها و اسوه های اخلاقی خواسته است که همه مردم با تأسی از آنان در مسیر رشد و هدایت قرار گیرند. مجموعه عواملی که در این مرحله نقش دارند، عبارتند از: الگومداری در جامعه، تربیت و نخبه پروری، هدایتگری و راهبری، عبرت و پندآموزی، شکرگزاری، هویت بخشی، نشاط و شادمانی، استمدادطلبی، اصلاحگری، نفی شرک.

دو) تثبیت و پایداری: ایجاد جامعه مطلوب و رشد یافته، تابعی از حاکمیت نخبگان و همسویی آنان در فرایندی هدفدار بر مبنای ارزشهای جامعه است. این جامعه بر اساس آموزه های دینی، خاستگاهی

متناسب با شأنیت انسان دارد که در نظام أحسن خلقت تبلور یافته است. یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های استخراج شده از جدول 4، توحیدگرایی است. بر اساس آموزه‌های دینی، پایداری نعمتها زمانی به منصه ظهور می‌رسد که جامعه بر محور توحید استوار شود و مادامی که چنین باشد، خداوند نیز آن جامعه را تا سرحد تمدنی آن، توسعه و برکت می‌دهد. از دیگر مؤلفه‌های مهم این حوزه، شایسته‌گزینی است که حضرت علی (ع) در اهمیت آن فرموده است: «هر کس خود را در جامعه بر دیگران مقدم بدارد و پیشوا شود در حالی که بداند افراد لایق‌تر از او هستند، قطعاً او به خدا و پیامبر و مؤمنان خیانت کرده است.» (امینی، 1390، ج 8: 41)

مجموعه عوامل دارای نقش در تثبیت و پایداری جامعه عبارتند از: مدیریت توحیدی، حفظ حدود الهی، استحکام درونی، عدالت‌گستری، فرهنگ به‌گزینی، ایجاد انگیزه روحیه جهادی، هدایت به واسطه امام، دانایی و معرفت‌افزایی، شایسته‌سالاری، رشد و تعالی‌یابی، اخلاق‌مداری.

ز) بحث و نتیجه‌گیری

پس از استخراج مؤلفه‌های برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی مشخص شد که از منظر قرآن کسی که بر اساس استعدادهای درونی خود در چارچوب رضایتمندی خداوند حرکت کرده و چشم‌انداز او تغییر و اصلاح در جامعه پیرامونی خود باشد، به یقین از جانب خداوند نیز حمایت و هدایت شده و با این حمایتها، از یک سو رتبه و منزلت او رفعت پیدا کرده و از سوی دیگر، اثربخشی او در جهت رشد و تعالی جامعه به مراتب بیشتر خواهد شد. نمونه کاملی از این ارتباط را می‌توان در آیات انتهایی سوره آل عمران شاهد بود. این آیات که به ترتیب حیطه‌بندی‌ها را بیان می‌کنند، به توصیف و ویژگی‌ها و شیوه‌های تقویت «أولوا الألباب» می‌پردازند. آیه 190 ناظر به حیطه «بیشی» نخبگان است که می‌فرماید: در آفرینش آسمان و زمین و اختلاف شبانه‌روز، برای اهل خرد نشانه‌هاست و نوع بینش و نگرش نخبگان و صاحبان خرد را به جهان هستی به تصویر می‌کشاند. آیه 191 به حیطه گرایشی اشاره دارد و دو مورد از موارد حیطه گرایشی را بیان می‌کند: «يَذْكُرُونَ» و «يَتَفَكَّرُونَ». آیات 192 تا 194 نیز به استمدادطلبی نخبگان از خداوند متعال اشاره دارد که در حیطه منشی قرار می‌گیرد. در این فرازها، نخبگان الهی با اتصال به مبدء هستی، خود را در مقابل قدرت بی‌پایان خداوند بسیار ناتوان و بی‌مقدار می‌بینند و از او درخواست عفو، بخشش، سربلندی در آخرت و همنشینی با ابرار مسئلت دارند.

در آیه 195، به استجاب دعا و ضایع‌نساختن زحمات و تلاشهای آنان اشاره فرموده که از شیوه‌های «تقویت» و حمایت نخبگان از جانب خداوند متعال است. سپس به حیطه عملی نخبگان اشاره کرده و عرصه میدانی و «عملی» ویژگی نخبگان را به تصویر کشیده است؛ ویژگی‌های عملی همچون: «هَاجِرُونَ»، «أَخْرَجُوا

377 ♦ بررسی عوامل برگزیدگی، انگیزشی و اثربخشی نخبگان ...

مِنْ دِيَارِهِمْ، «فَتَلَوْا»، «فَتَلَوْا» بیان شده است که ناظر به بعد «اثربخشی» است. در نهایت، دوباره به شیوه‌های تقویت نخبگان اشاره فرموده است: «أَكْفَرَنَ»، «الَّذِينَ خَلَقْنَاهُمْ» و در پایان می‌فرماید: «وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ».

با توجه به نتایج استخراج شده از جدول تحلیل محتوا، می‌توان یافته‌های پژوهش را به شرح ذیل بیان کرد:

1. دستیابی انسان به موفقیت و طی کردن مراحل رشد با توجه به قابلیت‌ها و استعدادهايش، خاستگاهی قرآنی دارد؛ لذا اگر بسترهای لازم آن توسط انسان فراهم شود، خداوند نیز به شیوه‌های گوناگون انسان را در رسیدن به اهداف بلند خود یاری می‌رساند.

2. مؤلفه‌های برگزیدگی و ویژگی‌های نخبگان با توجه به نتایج به دست آمده از جدول تحلیل محتوا در سه حیطه بینشی، گرایشی و منشی قابل ارزیابی است.

3. نظام رتبه‌بندی با توجه به تدبیر نخبگان در حل مشکلات و سختی‌ها، همچنین مجاهدتهای علمی و عملی، از شیوه‌های ارتقا در قرآن بوده و به میزان تحمل سختی‌ها، همچنین تأثیرگذاری در جامعه، رتبه آنان نزد خداوند ارتقا می‌یابد. بر این اساس و طبق نتایج مستخرج از جدول تحلیل محتوا، مهم‌ترین این شیوه‌ها عبارتند از: برگزیدگی، برتری بر دیگران، در زمره صالحان قرار گرفتن و ترفیع درجه.

4. توانمندسازی نخبگان از دو بعد قابل تصور است: یکی مربوط به تلاش و کوشش همه‌جانبه توسط نخبه و همت او در طی مراحل رشد و موفقیت است و دیگری، توفیق و عنایات خداوند در کسب درجات مادی و معنوی؛ که این عنایت خود به دو شیوه تقسیم می‌شود: تقویت و ارتقا.

5. اثربخشی نخبگان در دستیابی به جامعه مطلوب و آرمانی در دو مرحله متوالی مد نظر است: نخست، بسترسازی و زیرساخت؛ دوم، تثبیت و پایداری.

6. هدف از نخبگی در قرآن، راهبری و اصلاح در جهت آرمانهای اسلامی - انسانی بوده و رویکرد نخبگان به مثابه انبیا، در جامعه نقشی هدایتی به عهده دارند.

پیشنهادها و راهکارها

با توجه به محدودیتهای این پژوهش و با عنایت به ضرورت کاوش پیرامون این بحث، پیشنهادهایی به شرح ذیل برای پژوهشهای بعدی ارائه می‌شود:

- بررسی جریان نخبه‌گرایی در قرآن و سیره معصومین(ع).
- نقش نظام‌مند نخبگان در بحرانهای اجتماعی از منظر آموزه‌های دینی.
- طراحی مدل جامع نخبگی در قرآن با توجه به روشهای نوین پژوهش؛ از جمله روش تحلیل محتوا.
- شیوه‌های هدایتی قرآن در خصوص نخبگان و برگزیدگان الهی.

378 ♦ فرهنگ در دانشگاه اسلامی 32

- تبیین شاخصه‌های نخبگی از منظر قرآن.
- بررسی نظام رتبه‌بندی قرآن در خصوص نخبگان و برگزیدگان الهی.
- بررسی تفاوت‌های میان ویژگی‌های موهبتی و اکتسابی نخبگان بر اساس آموزه‌های دینی.

منابع

- قرآن کریم. ترجمه ناصر مکارم شیرازی (1373). قم: دارالقرآن الکریم.
- آراسته، حمیدرضا و مریم محمودی راد (1384). «شناسایی، ویژگی‌ها و رشد نخبگان». رهیافت، ش 9-12: 32.
- ابن ابی الحدید، عبدالحمید (1404 ق). شرح نهج البلاغه. قم: مکتبه آیت الله المرعشی النجفی.
- ابن اثیر جزری، مبارک بن محمد (1367). النهایه فی غریب الحدیث والاثو. تصحیح محمود محمد طناحی. قم: اسماعیلیان، چ چهارم.
- امینی، عبدالحسین (1390 ق). الغدیو. قم: مرکز الغدیو للدراسات الاسلامیه.
- ایزدی، حجت الله (1376). «مطالعه تطبیقی مکتب نخبه‌گرایی و بحث خواص». مصباح، ش 23: 57-75.
- ترابی، یوسف (1388). اجماع نظر نخبگان سیاسی و توسعه در جمهوری اسلامی ایران. تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- توین پی، آرنولد (1376). بررسی تاریخ تمدن. ترجمه محمدحسین آریا. تهران: امیرکبیر.
- جعفری، یعقوب (1376). تفسیر کوثر. قم: هجرت.
- خلف تبریزی، محمدحسن (بی تا). برهان قاطع. تهران: فرد نیما.
- دهخدا، علی اکبر (1377). لغتنامه. تهران: دانشگاه تهران.
- روشه، گی (1370). تغییرات اجتماعی. ترجمه منصور وثوقی. تهران: نی.
- زلفی گل، محمدعلی (1383). «نظام نخبه‌داری و نخبه‌داری نظامی». نگرش راهبردی، ش 88: 117-134.
- صدری، غلامحسین و همکاران (1377). فرهنگ فارسی امروز. تهران: کلمه، چ سوم.
- طبرسی، فضل بن حسن (1372). مجمع البیان فی تفسیر القرآن. تهران: ناصرخسرو.
- عقدایی، تورج (1393). چگونه پایان نامه بنویسیم. تهران: زوار.
- مشایخی، قدرت الله (1387). شیوه نخبگی. قم: انصاریان.
- مهیمنی، محمدعلی (1378). نخبه‌شناسی در جامعه‌شناسی. تهران: ثالث.
- ناظری، مهرداد (1392). جامعه‌شناسی نخبه‌پروری. تهران: نشر علم.
- **Holy Quran**. Translated by Naser Makarem Shirazi (1994). Qom: Dar-ol-Quran-e-Karim.
- Amini, Abdul Hussein (1971). **Al-Ghadir**. Qom: Al-Ghadir Center of Drasatel-Islamiyah.
- Arasteh, Hamid Reza & Maryam Mahmoudi Rad (2005). "**Identification, Characteristics and Growth of the Elite**". *Approach*. 32: 9-12.
- Dehkhoda, Ali Akbar (1998). **Dictionary**. Tehran: University of Tehran Publications.

- Ibn Abi al-Hadid, Abdul Hamid bin Habbullah. (1984). **Description of Nahj al-Balaghah of bin Abi al-Hadid**. 10 vol. First Edition, Qom: Ayatollah Al-Marashi al-Najafi's school of thought.
- Ibn Athir Jazari, Mubarak bin Mohammed. (1988). **Al-Nahayeh in the Strange al-Hadith and al-Atthr**. Corrected by Mahmoud Mohammad Tanahi. Fourth Edition. Qom: The Ismailian Press Institute.
- Izadi, Hojjat-Allah (1997). "A Comparative Study of Elitism and the Discussion of Properties". *Mesbah*. 23: 57-75.
- Ja'fari, Jacob (1997). **Interpretation of Kosar**. Qom: Hijra.
- Khalaf Tabrizi, Mohammad Hassan (Untitled). **The Critical Argument, Known as the Argument**. Tehran: Fard Nima Publications.
- Landis, J. R., Koch, G. R. (1997). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics*, 33 (1), 147-159
- Landis, J. R., Koch, G. R. (1997). **The measurement of observer agreement for categorical data**. *Biometrics*, 33 (1), 147-159
- Mahimani, Mohammad Ali (1999). **Elite Sociology in Sociology**. Tehran: Sleth Publishing.
- Mashayekhi, Ghodrat-Allah (2008). **Elite Style**. Qom: Ansarian Publications.
- Nazeri, Mehrdad (2013). **Sociology of Elitism**. Tehran: Science Publishing.
- Oghadaee, Toraj (2014). **How to Write a Thesis**. Tehran: Zavvar Publications.
- Roche, Gay (1991). **Social Change**. Translation by Mansour Vosoughi. Tehran: Ney Publishing.
- Sadri, Gholam Hossein & et al. (1998). **Today's Persian Culture**. Third Edition. Tehran: The Word (Kalemeh Publications).
- Tabarsi, Fazl bin Hassan (1993). **Majma ol Bayan Fi Tafsir al-Quran (Majmaolbayan at Interpreting Quran)**. Tehran: Naser Khosrow.
- Torabi, Joseph (2009). **Political and Development Elite Consensus in the Islamic Republic of Iran**. Tehran: Imam Sadegh (P.B.U.H.) University.
- Twin Pei, Arnold (1997). **A Study of the History of Civilization**. Translated by Mohammad Hossein Aria. Tehran: Amir Kabir Publications.
- Zolfi Gul, Mohammad Ali (2004). "Elitism and Military Elitism". *Strategic Attitude Journal*. 88: 117-134.

